

BV/DEM
Jonas Olofsson

Mötesanteckningar från Användarrådet för demokratistatistik 2018-03-07

Närvarande:

Henrik Ekengren Oscarsson, ordförande, Göteborgs universitet
Anna Nyqvist, Valmyndigheten
Anders Orrenius, Riksdagens utredningstjänst
Paula Blomqvist, Kulturdepartementet (pt 1-6)
Sven Oskarsson, Uppsala Universitet
Fredrik Furtenbach, Sveriges radio (pt 1-6)
Tiina Ekman, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhälles-
frågor

Närvarande från SCB:

John Kling, BV/DEM
Stina Andersson, BV/LEDN
Jonas Olofsson, BV/DEM
Mikaela Järnbert, BV/DEM

Ej närvarande:

Lisa Pelling, Arena idé
Björn Kullander, Sveriges Kommuner och Landsting

1 Godkännande av dagordning

Dagordningen godkändes efter att ordningen på punkterna ändrats om något.

2 Informationsrunda – aktuell information från rådets ledamöter och SCB

Paula Blomqvist, Kulturdepartementet, berättade om uppdrag till olika myndigheter för valdeltagandeinsatser kopplade till valen 2018 och 2019. Bl.a. har SCB, MUCF och Mittuniversitet fått medel för olika insatser kopplade till valen. Även riksdagspartierna får medel av regeringen för att öka valdeltagandet. Insatserna är liknande som vid 2014 års val. I samband med 100-årsjubileet av kvinnlig rösträtt och därmed svensk demokratiplanerar enheten för demokrati och det civila samhället vid Kulturdepartementet att uppmärksamma detta, framförallt under 2021. Finansiering och närmare inriktning på

arbetet är ännu inte fastlagt. Vidare är en promemoria med förslag om att stärka skyddet för valhemligheten på remiss. Ärendet är under fortsatta överväganden i Regeringskansliet.

Anders Orrenius, RUT, informerade om riksdagens uppmärksammande av demokratijubileet som inleds december 2018 med en antologi där Sören Holmberg är en av redaktörerna, jubileet varar till 2022. Under valår får RUT lite andra typer av uppdrag än andra år med fokus kring utvärdering av mandatperioden. Många uppdrag består också av sammanställningar av SCBs valstatistik och därför har RUT bjudit in SCB att presentera sin statistik senare i vår. Även internationella jämförelser är av intresse för riksdagspolitikerna.

Mikaela Järnbert, SCB, berättade om hur arbetet går med totalräknat valdeltagande. Initialt hade SCB tänkt att skanna röstlängderna i sina lokaler, men det går inte eftersom statistiksekretessen hindrar återlämnande av röstlängderna. Nu ska istället länsstyrelserna skanna röstlängderna innan de skickar ut dem till kommunerna och SCB får tillgång till elektroniska kopior från länsstyrelserna. Skanningarbetet ersätter därmed deras tidigare arbete med att pricka av SCBs urvalslistor. Testskanning har påbörjats med gott resultat.

Sven Oskarsson, Uppsala universitet, berättade att de är i startgroparna med ytterligare studier av valdeltagande. Experiment rörande olika insatser för att öka valdeltagandet kommer genomföras i samband med 2019 års Europaparlamentsval eftersom det är lägre valdeltagande och därmed blir enklare att isolera effekter av olika insatser. Utöver det så ska samtliga röstlängder i 1970 och 1994 års val skannas in. Finns även tankar på att gå så långt tillbaka som 1932 års val.

Anna Nyqvist, Valmyndigheten, berättade att det just nu pågår ett intensivt arbete med att förbereda valens genomförande. Vecka 9 var den första veckan med skarpa deadlines, dels för att registrera parti och partisymbol för tryckta valsedlar. Preliminära uppgifter om de röstberättigade har också publicerats 1 mars. Det pågår även detaljplanering kring information om valens genomförande d.v.s. var, när och hur röstandet går till. Valmyndigheten ska lansera en Valupplysningstjänst för allmänheten på sin nya webbplats. Myndigheten har också informerat alla röstberättigade utlandssvenskar som faller ur röstlängden i årets val att så är fallet. Ett väldigt omfattande arbete som tidigare delvis väckt vissa negativa reaktioner bl.a. från anhöriga till avlidna personer som har kontaktats p.g.a. att uppgifter om personer som avlider utomlands inte redovisas med automatik i folkbokföringen.

Tiina Ekman berättade om regeringsuppdraget som MUCF fått att återigen genomföra skolval i landets högstadies- och gymnasieskolor i samband med 2018 års val. Skolvalen ska genomföras så autentiskt

som möjligt med röstsedlar, valurnor och röstningsmottagare. Medverkan sker på frivillig basis bland skolorna och särskilda insatser görs för att få med skolor i områden med lågt valdeltagande. 2014 röstade en halv miljon skolungdomar i skolval.

Fredrik Furtenbach berättade om Ekots valsatsningar. I likhet med tidigare val så blir det en valvaka. Det kommer också genomföras partiledarutfrågningar, samt en vallokalsundersökning på valdagen tillsammans med SVT. Ekot kommer också granska kandidaterna på partiernas listor. Därutöver har Ekot i samarbete med Sifo skapat Mediemätaren ett instrument för att undersöka medieinnehåll på traditionella medier och i sociala medier.

Henrik Ekengren Oscarsson, Göteborgs universitet, berättade att hans arbete för närvarande i stor utsträckning kretsar kring Valundersökningarna som genomförs i samband med 2018 års val. Göteborgs universitet har tagit över ansvaret för undersökningarna från SCB. I årets undersökningar blir det enbart post- och webbenkäter. Liksom tidigare drar SCB urval och sköter den postala insamlingen. SOM har genomfört en metodstudie i samband med 2017 års undersökning vilken bland annat visar positiva effekter på inflödet för SMS-påminnelser, särskilt bland unga. Henrik kommer även prata på SKLs Demokratidag den 14 mars.

3 Utvärdering av partiernas kommunikationsinsatser i samband med valen

Lars Nord som är forskningschef för DEMICOM vid Mittuniversitet berättade om regeringsuppdraget att utvärdera partiernas insatser för ökat valdeltagande. Bakgrunden är att regeringen tycker det är viktigt med ett högt och jämnt valdeltagande. I uppdraget ingår både att analysera hur partierna använt medlen och om det resulterar i ökad röstning. Historiskt har det varit svårt att se vad pengarna har använts till. Men i samband med 2014 års val blev det lättare att se vilka typer av satsningar partierna gör för bidragen. Många partier ger exempelvis bidrag till sina ungdomsförbund och att det i sig är en satsning på ökat valdeltagande bland unga. Andra användningsområden kan vara att översätta politisk propaganda till olika språk. Stödet till partierna är generellt viktigare för partier med mindre partikassor.

Partiernas insatser handlar om att mobilisera väljare genom att nå ut med politiska budskap och ska inte förväxlas med exempelvis kommuners satsningar på ökat valdeltagande som mer handlar om att det är viktigt att rösta över huvud taget. Det är i nuläget omöjligt att utvärdera vad partiernas insatser leder till i form av ökat röstande.

Ett inspel från användarrådet var att om partierna lägger upp sina informationskampanjer mer i form av test och kontrollgrupper blir

det lättare att utvärdera insatserna, exempelvis vid dörrknackning. Men det förutsätter att partierna är intresserade av att utvärdera detta och kräver mer förberedelser från partiernas sida när de utformar sina kampanjer.

4 SAMTAL: Hur utvärderas bäst insatser för ökat röstande med ett totalräknat valdeltagande?

Efter Lars presentation följde ett mer allmänt samtal om hur insatser för ökat valdeltagande kan utvärderas med totalräknat valdeltagande.

I samband med SCBs mer detaljerade statistik på kommunal nivå kommer det bli lättare för kommunerna att utläsa hur olika insatser har fallit ut. Det finns forskning i USA som tyder på att generella satsningar på ökat röstande ger bättre effekter än partiernas politiska propaganda. Ett medskick till anteckningarna från SKL är att kommunerna ser fram emot SCBs publicering av statistik av röstande i olika grupper på kommunnivå.

Men även när det gäller generella insatser för ökat valdeltagande är det fördelaktigt med test och kontrollgrupper och randomisering av insatserna om det är möjligt. Och av denna anledning får forskare en viktig roll att sprida sina rön i och med att vi får ett totalräknat valdeltagande vilket gör att nya experiment för ökat röstande kan utvärderas. Många aktörer, bland annat Valmyndigheten är intresserade av att ta del av forskarnas resultat inom detta område.

Om skolval leder till ökat röstande kommer också kunna utvärderas med en totalräknad röstlängd. Det verkar som att det finns en liten effekt på valdeltagandet baserat på totalräknat valdeltagande från 2010. Det är även möjligt att framöver studera röstande bland anhöriga till elever som har skolval för att se om det blir några effekter bland dem.

5 Ny webbplats för Valmyndigheten

Anna Nyqvist berättade om Valmyndighetens nya webbplats. Det finns flera syften med www.val.se. Att beskriva det svenska valsyste­met, att informera partierna om registrering, hjälpa och vägleda journalister och tillgängliggöra valresultat. Det blir särskilt aktuellt i samband med valen. Under våren har webbplatsen fått nytt utseende och informationen har strukturerats om. Förändringen, som var nödvändig, har fått både ris och ros hos användare. Arbetet med webbplatsen fortsätter under 2018. Bland annat ska Valmyndigheten hänvisa till SCB som en statistikansvarig myndighet för statistik om Allmänna val bl.a. valresultat, på ett tydligare sätt. Senaste valresultaten kommer alltid att finnas på Valmyndighetens webbplats.

SCB och Valmyndigheten har under våren inlett diskussioner om hur de båda myndigheterna ska publicera valresultat, både aktuella och historiska uppgifter. Frågeställningar i samband med det är hur vi gör i de fall SCB har högre aggregeringsnivå på resultaten (exempelvis övriga partier), när det rör sig om namn på de valda (som inte SCB får publicera), samt när och i vilken utsträckning SCB tar över historiska uppgifter.

6 Tre välfärdsartiklar på demokratitema

Mikaela Järnbert och Jonas Olofsson berättade om tre artiklar till det nummer av Tidskriften Välfärd som publiceras 4 juni och som kommer ha demokratitema.

En artikel på tema Arbetet i riksdagen kommer baseras på riksdagens öppna data och kommer kring ledamöter, votering, propositioner och motioner i riksdagen. I samband med artikelskrivandet kommer SCB även fundera på hur en eventuell framtida återkommande publicering av liknande uppgifter under demokratistatistiken skulle kunna se ut. I samband med det kommer kontakter tas med forskare som tidigare använt riksdagens öppna data i sin forskning. Ett inspel från användarrådet är att det är intressant om det går att studera partidisciplin, d.v.s. i vilken utsträckning ledamöter röstar med partiernas linjer, på ett bra sätt.

En andra artikel kommer utgå från Partisymptatiundersökningen och studera hur osäkra väljare rör sig under mandatperioden. En idé är att särskilt studera sympatiskillnader mellan stad och land. Ungefär 20 procent av väljarna är osäkra. Av de som uppger en partisymptati finns det också en stor andel tveksamma väljare.

En tredje artikel kommer behandla röstning med särskilt fokus på utrikes födda. SCB får använda totalräknat valdeltagande som Uppsala universitet sammanställt. Detta möjliggöra studier av hur röstning bland anhöriga påverkar benägenheten att rösta. Enkla frekvenstabeller visar att det finns en väldigt stark samvariation och att det är större skillnader bland utrikes födda än bland inrikes födda.

Utöver dessa tre artiklar kommer även en artikel på tema medborgerliga aktiviteter från Undersökningen av levnadsförhållanden att vara med i juninumret.

7 SCB-information

John Kling informerade om vad som är på gång på SCB. Joakim Stymne tillträdde som ny generaldirektör 11 december. I stort sett publicerar SCB statistik enligt plan med hög punktlighet och det var inte heller några allvarliga fel under 2017. Svarsnivåer i telefonintervjuundersökningar har stabiliserats under året, men inte i

enkätundersökningar på samma sätt. SCB går vidare med sin omlokalisering av drygt 100 tjänster till Örebro. Fram till 2020 kommer SCB fokusera på att minska bortfallet, minska kostnader i samband med insamling och granskning, förbättra tillgänglighet av officiell statistik och se till att behandla personuppgifter i enlighet med den nya Dataskyddsförordningen (GDPR), ta vara på digitaliseringens möjligheter, öka samverkan med andra statistikansvariga myndigheter, utveckla statistik uppföljning i Agenda 2030 och minska sjukfrånvaron.

8 SCBs demokratidag 2018

Förmiddagen fredagen den 21 september 2018, endast 12 dagar efter valet anordnas SCBs demokratidag. Henrik Oscarsson kommer vara moderator och det blir valen i fokus. Henrik kommer bland annat prata utifrån SVTs Vallokalsundersökning. Externa presentatörer blir, utöver Henrik, Lars Nord och Marie Grusell som är redaktörer boken "Snabbtänkt" som publiceras 10 dagar efter valen med korta betraktelser från ett stort antal forskare. Fredrik Furtenbach kommer prata om Mediemätaren som Ekot tar fram tillsammans med Sifo och som skannar av traditionella och sociala medier. Data kommer finnas fram till mitten av augusti. Det skulle även vara intressant med ett pass om regeringsbildning. SCBs presentationer är tänkta att handla om osäkra väljare och mandatfördelning i kommunerna och lokala politiska styren.

9 Övriga frågor

Inga övriga frågor.